

Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän
förmögenhetsrätt
Ju2023/00125

Yttrande betänkande Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)

Inledning

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar möjligheten att yttra sig över betänkandet Tryggare hem för barn.

Yttrandet lämnas av Länsstyrelsen Östergötland (hädanefter Länsstyrelsen) och är framtaget av Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) och enheten för social hållbarhet. Länsstyrelsen belyser särskilt hedersrelaterat våld och förtryck, samt utpekade regionala perspektiv utifrån myndighetens övergripande samordningsuppdrag i länet.

Sammanfattande synpunkter

Länsstyrelsen anser att det är bra att det förtydligas att bedömningen av barnets bästa ska vara en helhetsbedömning. Dock befarar Länsstyrelsen att bedömningen inte kommer ta de risker som barn i en hederkontext utsätts för i beaktande, om inte särskild hänsyn tas i skrivningar beträffande olovligt bortförande och kvarhållande. Länsstyrelsen uppfattar att perspektivet hedersrelaterat våld och förtryck saknas i många förslag som utredningen lämnar. Vi bedömer att det inte är självklart att denna kunskap finns i samhället. Utredningens förslag riskerar därmed att osynliggöra dessa barn.

Länsstyrelsen vill lyfta att det är av vikt att det genomförs en grundlig riskbedömning i de fall där det är påkallat för att lagförslaget ska kunna harmonisera med barnperspektivet fullt ut i praktiken. Riskbedömningar sker redan idag i olika omfattning men det är av vikt att dessa har hög kvalitet även vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck. För att domstolen ska kunna göra en adekvat och omfattande helhetsbedömning i fråga om vårdnad, boende och umgänge krävs kunskapsbaserade avvägningar om barnets säkerhet, behov och önsknings. Detta förutsätter att domstolarna har tillräcklig kunskap om konsekvenserna

2023-05-05

för barn och unga av att vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Det kräver även kunskap om barns utveckling i allmänhet.

I ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck krävs det insikt i hur en hederskontext där våldet och förtrycket kan utövas av flera familjemedlemmar, släktingar eller andra personer påverkar den utsatta.

Detaljsynpunkter

6.4.2 Återföringsprincipen tydliggörs

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget i stort men saknar en diskussion kring barn som lever i utsatthet för våld och i familjer där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck bedriver en nationell stödtelefon dit yrkesverksamma kan ringa för stöd och rådgivning på en generell nivå i ärenden gällande hedersrelaterat våld och förtryck. En stor del av samtalen som inkommer till stödtelefonen är från yrkesverksamma inom socialtjänsten och berör återförening av barn till familj. Det gäller barn som är placerade i skydd med anledning av att de utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och frågeställningarna från de yrkesverksamma rör barnens kontakt med sin familj, återförening av barn med sin familj och familjearbete i familjer som lever i en hederskontext. Redan i dagsläget kan Länsstyrelsen konstatera utifrån de samtal som kommer in att familjeprincipen är stark inom landets kommuner. Länsstyrelsen har en farhåga att föräldrars rätt till sina barn kan bli än starkare utifrån de resonemang som förs i utredningen om ett tydliggörande av återföringsprincipen. För barn som lever i en hederskontext kan en återförening med familjen innebära fara och ska därmed hanteras med stor försiktighet.

6.4.3 Omständigheter som redan särskilt beaktas av socialnämnden ska även beaktas av domstolen

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget i stort men saknar ett resonemang kring de barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

För barn som lever i en hederskontext kan kontakt med föräldrar och närstående innebära fara och ha en negativ påverkan på barnet. Detta även om umgänget inte sker under uppslitande former och särskilt i de fall då umgänget inte sker övervakat. Även digitalt umgänge och telefonumgänge kan ha en negativ påverkan på barnet och innebära fara. Innan ett beslut om umgänge tas behöver en riskbedömning, där alla former av våld innefattas, göras av personer med relevant kunskap och erfarenhet av hedersrelaterat våld och förtryck och dess uttrycksformer såsom barnäktenskap och könsstympning.

2023-05-05

Det ligger ett stort ansvar på familjehemsföräldrarna gällande att ha en positiv inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående. Detta är en speciellt komplex fråga när det kommer till barn som lever i en hederskontext. Om barnet inte vill ha kontakt med sina föräldrar eller närstående, eller om denna kontakt inte är förenlig med barnets trygghet och säkerhet, kan det påverka barnets och familjehemsföräldrarnas relation skadligt om familjehemsföräldrarna förväntas ha en positiv inställning till att kontakt sker.

6.4.5 En helhetsbedömning ska alltid göras

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget men saknar ett utförligare resonemang om våldsutsatta barn i allmänhet och barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i synnerhet. I en helhetsbedömning behöver även våldsutsatthet och hedersrelaterat våld och förtryck beaktas.

7.3.3 Barn och vårdnadshavare ska ha rätt till biträde vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning

Länsstyrelsen tillstyrker att barnet och barnets vårdnadshavare får rätt till biträde om det inte är *uppenbart* obehövligt. Barn kan i många fall vara hindrade av lojaliteter som de vuxna inte ser, eller vill se, och ett biträde är då lämpligt.

9.4.3 Riktlinjerna för bedömningen av barnets bästa ska omformuleras

Länsstyrelsen anser att det är bra att det förtydligas att bedömningen av barnets bästa ska vara en helhetsbedömning som ska ligga till grund för beslut. Dock instämmer Länsstyrelsen inte i utredningens bedömning att det inte finns någon risk för att negativa konsekvenser särskilt skulle drabba barn som utsätts för hedersrelaterat våld eller förtryck genom att ta bort strecksatserna. Länsstyrelsen anser att det finns en risk att bedömningen bortser från dessa barn genom att strecksatsen tas bort. I Jämställdhetsmyndighetens rapport *Uppgifter om våld är inget undantag*¹ drar myndigheten slutsatsen att de riskbedömningar som genomförs sällan tar hänsyn till hedersrelaterat våld och förtryck utan att i första hand andra faktorer beaktades i de granskade domarna såsom samarbetsvårigheter, barnens vilja och kontinuitetsprincipen.

Målgruppen barn som riskerar att föras ut ur landet och/eller hålls kvar i ett annat land har granskats av flera olika aktörer, däribland Länsstyrelsen Östergötland². Resultatet av granskningarna ger en bild av

¹ Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Uppgifter om våld är inget undantag*.

² Länsstyrelsen Östergötland (2020). *Nationell kartläggning Bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta – under 2019*.

2023-05-05

att barn förs ut ur landet trots att myndigheter i Sverige i flera fall haft kännedom om deras situation. Om strecksatsen avseende olovligt bortförande och kvarhållande tas bort anser Länsstyrelsen att det finns risk för att hedersrelaterat våld och förtryck bortses från i än högre grad än i dag vid vårdnadstvister. Barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck riskerar därmed att bli osynliggjorda vid tvister rörande vårdnad, boende och umgänge.

9.4.4 Riskbedömningen – en del av helhetsbedömningen

Länsstyrelsen ser positivt på att riskbedömningen lyfts fram av utredningen som en viktig del av helhetsbedömningen. Dock anser Länsstyrelsen att utredningen bör skriva att en riskbedömning *ska* göras om detta är påkallat.

Ledning i tidigare förarbeten

I utredningen förs ett resonemang kring om en våldshandling är en enstaka, överilad handling, när i tiden våldet skett och den förälder som utövat våldet genomgått behandling eller inte. Om fysiskt våld förekommit vid enstaka tillfälle så kan det enligt utredningens resonemang räknas som enstaka överilad handling, men Länsstyrelsen menar att då har utredningen inte tagit hänsyn till det psykiska våld, de kränkningar, den kontroll och de övergrepp som skett innan det fysiska våldet skett. Inom hedersrelaterat våld och förtryck likväl som i annan våldsutsatthet föregås fysiskt våld så gott som alltid av psykiskt och latent våld, vilket är lika skadligt för ett barn att uppleva och bli utsatt för som det fysiska våldet.

Gällande huruvida gärningspersonen genomgått behandling eller inte vill Länsstyrelsen lyfta att det i Sverige idag finns ytterst få, om ens någon, behandlingsmodell för förövare som utövar hedersrelaterat våld och förtryck som är beprövad och evidensbaserad.

Barns vilja som en del av riskbedömningen

Länsstyrelsen instämmer i utredningens resonemang men vill tillägga att barn som lever i en hederskontext och utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck inte alltid kan uttrycka sin egen vilja och inställning. Barnet kan i stället ge uttryck för andra personers vilja, exempelvis om barnet blir utsatt för direkta eller indirekta hot eller påtryckningar. Barnet kan då medge sin vilja till umgänge med den våldsutövande föräldern av rädsla för repressalier mot sig själv eller någon annan närstående. I en hederskontext är våldet och förtrycket sanktionerat av ett helt kollektiv, vilket innebär att det inte bara är barnets föräldrar utan även syskon, släktingar och andra i barnets nätverk som kan utöva våld, hot och påtryckningar mot barnet. Vid en helhetsbedömning med utgångspunkt i

2023-05-05

barnets bästa måste därför även hedersrelaterat våld och förtryck inkluderas.

Riskbedömningen när barnet befinner sig på ett skyddat boende

Länsstyrelsen instämmer med utredningen att det kan vara problematiskt med umgänge när barnet bor på skyddat boende eller har skyddade personuppgifter utifrån att det inte är rimligt att lägga ansvaret för att hemlighålla sin vistelseort på barnet. Dock bör man vara medveten om att om umgänge ändå genomförs läggs ansvaret oundvikligen automatiskt på barnet. Det är mycket svårt att vidta åtgärder för att förhindra att barnet råkar säga något som röjer vart de befinner sig till och med vid korta samtal vid ett umgänge.

Riskbedömningen när det framkommer uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelsen tycker det är positivt att utredningen särskilt lyfter fram hedersrelaterat våld och förtryck i riskbedömningen, men saknar här ett resonemang om pojkar som lever i en hederskontext. En pojke kan vara både offer och förövare genom att både vara utsatt för våld och att själv vara en av gärningsmännen som utsätter sina systrar, kusiner eller mamma. En pojke kan känna stark lojalitet med den ena av sina föräldrar och därför vilja ha umgänge med denne, även om det inte är för pojken bästa och pojken kan bli direkt påverkat av sin förälder under umgänget. Exempelvis kan han få i uppgift att bevaka den förälder som han bor med genom att kontrollera förälderns förehavanden och rapportera till umgängesföräldern. Pojken kan även få i uppgift att kontrollera och övervaka sina andra syskon på liknande sätt. Påverkan kan även ske från syskon eller andra närstående släktingar som pojken har umgänge med. Barnet blir alltså inte utsatt för våld under umgänget själv i den mening som utredningen hänsyftar till, men blir utsatt för påtryckningar och påverkan som kan leda till att syskon och den andra föräldern utsätts för våld.

Särskilt om samförståndslösningar

Länsstyrelsen yrkar på att informationssamtal med föräldrar ska hållas enskilt med vardera föräldern om det framkommit tecken på våld eller annan utsatthet samt om den ena föräldern vistas i skyddat boende eller lever med skyddade personuppgifter.

9.4.5 Utbildningsinsatser

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget med tillägget att hedersrelaterat våld och förtryck är ett område som *ska* ingå i domstolens utbildningsinsatser.

2023-05-05

9.4.6 Ytterligare sätt att inhämta utredning om barnets situation

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget, dock vill Länsstyrelsen tillägga att det är nödvändigt att den sakkunnige som domstolen anlitar har relevant kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, anknytningsteori samt traumakunskap.

Ärendets slutberedning

I detta ärende har länsråd Ann Holmlid beslutat. Utredare Pernilla Gunnarsson har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har koordinatör Åsa Hedberg vid enheten för social hållbarhet, handläggare Petra Blom, sakkunnig Lina Rundqvist, utredare Elin Hellberg, enhetschef Isak Hjortzberg vid enheten för analys och utredning, enhetschef Linda Vallin enhetschef vid enheten för stöd och samverkan, samt Sandra Petersson, avdelningschef, vid Nationellt Centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck deltagit.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Ann Holmlid

Pernilla Gunnarsson

Länsråd

Utredare

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på
www.lansstyrelsen.se/dataskydd.